

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

1. Про думку населення щодо подальшого функціонування УПЦ МП в Україні після російського повномасштабного вторгнення в Україну. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1165&page=1>
2. Про заходи СБУ щодо УПЦ МП на Хмельниччині. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/29/7382828/>
3. Про докази співпраці УПЦ МП із кремлівськими структурами. URL: https://lb.ua/society/2022/12/28/540618_upts_mp_vidmovilasya_zminyuvati_nazvu.html
4. Про закон, що зобов'язує УПЦ МП вказати у своїй назві приналежність до Росії. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2662-19#Text>

Сергій Здіорук

провідний науковий співробітник відділу суспільних досліджень Національного Інституту стратегічних досліджень, доктор філософії, доцент, Заслужений діяч науки і техніки України

РОСІЙСЬКА ЦЕРКВА У ВІЙНІ ПРОТИ УКРАЇНИ

Релігія все ще справляє колосальний вплив практично на всі сегменти життєдіяльності суспільств. Саме етнічний і релігійний чинники є фундаментом національної ідентичності народів нашої планети. В умовах війни росії проти України чинники формування та зміцнення національної ідентичності набувають особливої ваги.

Серед них особливе місце посідає релігія.

Для України загрозу несуть релігійні організації, керівні центри котрих розташовані на росії, що є країною-агресором. Першочергово це стосується московського патріархату (МП), котрий діє в Україні під назвою Українська православна церква (УПЦ).

Для росії вкрай важливою є діяльність УПЦ (МП) в Україні. Це дає їй можливість безпосередньо деструктивно впливати на єдність нації, підживлювати сепаратистські й колаборантські настрої, дискредитувати українську владу, паплюжити Україну на міжнародній арені тощо. Так звана УПЦ є величезною легальною системною мережею російського впливу на українське суспільство. Їхній потенціал – це тисячі штатних священнослужителів і церковних активістів, які щодня працюють із людьми всіх поколінь – нашими співгромадянами. Адже третина всіх релігійних організацій, наявних в Україні, тобто **понад 12 тисяч** належать до так званої УПЦ (МП) [1].

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

На єдність Українського народу націлена підривна щоденна діяльність УПЦ (МП), загорнута в оболонку псевдодуховності, псевдобратерства, псевдодопомоги та інших методів руйнації свідомості й переконань мільйонів українських громадян.

Ось лише кілька прикладів руйнівної дії УПЦ (МП) засобами релігії на українське суспільство. Зниження сприйняття порогу загроз (сприяння сепаратизму й колабораціонізму), заперечення значущих національних катастроф, котрі приніс в Україну російський комуністичний режим (Голодомор, тотальний терор, репресії, русифікація), уневажнення прав українців на свободу і самостійність (нібито Україна повинна вічно «дружити» з росією, ПЦУ й УГКЦ – «розкольники», а всі свідомо патріотичні українці є винуватці нападу росії), зневажання героїчних українських воїнів у т.ч. й полеглих у боротьбі з російським агресором, дискредитація української влади (звинувачення її у нападі росії на Україну), дискредитація й шельмування України у міжнародному співтоваристві (звинувачення її у обстрілах власних територій і громадян, порушенні свободи совісті та свободи релігії, інших прав людини).

Діє УПЦ (МП), використовуючи весь арсенал засобів (проповіді і повчання безпосередньо в церквах, навчальних закладах, через ЗМІ, вплив на політичних діячів, органи влади, місцевого самоврядування, хресні ходи та інші масові заходи).

І це не поодинокі випадки, ***а системна політика проросійських релігійних організацій, що діють в Україні, а найперше так званої української православної церкви (московського патріархату).***

До слова, українське суспільство зазнає впливу ще низки різних російських православних інституцій, котрі діють в Україні: Російська православна церква (закордонна), Російська православна старообрядницька церква (Білокриницька згода), Російська православна старообрядницька церква (безпопівська згода), Російська древлеправославна церква (Новозибківська згода), Російська істинно-православна церква [2] тощо.

Деякі бандитські військові формування на Донбасі взяли собі промовисту назву ***«російська православна армія»*** [3], що додатково свідчить про безпосередню єдність терористів із РПЦ та її статутною структурою в Україні – УПЦ (МП). Російську окупацію в УПЦ (МП) називали «братовбивчим протистоянням», «громадянським конфліктом», «розбратом та ворожнечею», «зіткненням інтересів Заходу та Сходу», чим завгодно, але не агресією росії, окупацією чи війною проти Українського народу [4].

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

Показовою є оцінка Голодомору сучасним очільником УПЦ (МП) Онуфрієм: «Голодомор – это было вразумление, усмирение со стороны Господа нашей гордыни... Есть такое украинское выражение, немного вульгарное – катюзи по заслуги. Мы получили то, что заслужили» [5]. Інакше ніж блюзнірством це не назовеш...

Подібне же ставлення цієї проросійської релігійної структури до війни росії проти України і до українських воїнів. Демонстративно з викликом усьому світові, а не лише Україні, митрополит УПЦ (МП) Онуфрій зі своїми ще двома єпископами не встав на урочистому засіданні Верховної Ради України під час вшанування воїнів АТО – Героїв України, серед них 10-ти посмертно [6].

Апогеєм антиукраїнської облудливості стала заява синоду так званої УПЦ (МП) 12 травня 2022 року. Замість покаянь і вибачень перед Українським народом за кривди вчинені разом із московією УПЦ (МП), повторюючи брехню російської влади і російської церкви, висловила «переконавання», що діяльність української влади і Православної Церкви України «стала одним з приводів військового вторгнення в Україну» [7]. І це після жахливих воєнних злочинів росії в Бучі, Ірпені, Бородянці, Маріуполі та зрештою в усій Україні. Всі ці антилюдські злочини росії визнав увесь цивілізований світ, об'єднавшись навколо українців. Лише п'ята колона промосковських попів в Україні сміє перед усім світом паплюжити пам'ять тисяч українських воїнів і громадян, користуючись безкарністю і не зрозумілою байдужістю українських судів та низки державних органів.

Окрім того так звана УПЦ (МП) заявляє, що нібито українська влада здійснює *“злочинні дії, направлені проти Української Православної Церкви, мають ознаки підривної та диверсійної діяльності і є також наслідком бездіяльності Державної служби України...”* [8].

Недаремне СБУ та національна поліція ще раніше розпочали розслідування понад 100 карних справ щодо служителів московського патріархату, пов'язаних із війною росії проти України [9]. Низка заходів СБУ [10] в релігійних громадах УПЦ (МП) активно проводиться останнім часом. Зокрема, 25 листопада 2022 року Служба безпеки України провела контррозвідувальні заходи на території Чернівецько-Буковинської єпархії так званої УПЦ (МП). *“У результаті слідчих дій правоохоронці виявили документи, які підтверджують наявність російського громадянства у керівництва єпархіальних структур”* та ще багато свідчень про злочини проти України [11].

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

Та навіть нині, – після десятків заходів СБУ з виявленням у монастирях і єпархіальних управліннях так званої УПЦ (МП) російських громадян, зброї, оптових складів підривної літератури [12], вилученням мільйонів готівки в різних валютах, документів прямої переписки з московськими кураторами [13], порушенні карних справ і висунення підозри клірикам [14], – митрополит **Онуфрій разом із підсанкційним Павлом (Лебедем)** [15] висвячують новим єпископом саме архимандрита **Никиту (Сторожука)** [16], якого СБУ застало за гомосексуальним розбещуванням неповнолітнього хлопця [17]. Це того архимандрита Никиту (Сторожука), який був секретарем єпархіального управління Чернівецько-Буковинської митрополії, котру очолює горезвісний Мелетій (Сторенко) [18], у приміщеннях якої СБУ виявило ноутбук з дитячою порнографією [19]. Як бачимо, самовпевненість у безкарності так званої УПЦ (МП) зашкалює.

Російська православна церква в Україні, тобто **УПЦ (МП)**, діє так до сих пір ще й тому, що корумпована судова й адміністративна система саботує виконання *Закону України № 2662 - VIII від 20.12.2018 року* «Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо назви релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України» [20]; а також *Закону України № 2673 - VIII від 17.01.2019 року* «Про внесення змін до деяких Законів України щодо підлеглості релігійних організацій та процедури державної реєстрації релігійних організацій зі статусом юридичної особи» [21].

Таким чином, так звана УПЦ (МП) і сьогодні виконує роллю одного з істотних інструментів негативного впливу росії на зміцнення національного суверенітету та незалежності України, що значною мірою руйнує національну ідентичність українців та прямо підриває національну безпеку Української Держави.

Україна ніколи не чинила терору щодо церкви, навпаки, з відновленням державної незалежності всі релігії стали вільними! Але свобода не означає сваволу чи безкарність. Надумана недоторканість російської п'ятої колони під вивіскою так званої УПЦ (МП) суперечить не лише гуманістичній моралі, але й нормам національного, міжнародного та, зрештою, і церковного права [22].

Для усунення загроз від діяльності релігійних організацій так званої УПЦ (МП), підпорядкованих російському центрові в умовах воєнного стану необхідно вживати

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

адекватних заходів. Саме тому довгоочікуване рішення РНБО України від 01.12.2022 про санкції до деяких діячів так званої УПЦ (МП) є знаковим, але далеко не вичерпним.

Висновки:

1. Росія активно використовує релігійні інструменти у війні проти України. Вагома роль відводиться так званій українській православної церкві (МП), яка, попри найменування «**українська**», насправді є структурною частиною російської церкви, про що свідчать статuti РПЦ [23] і так званої УПЦ (МП) [24]. Зі статутних та інших офіційних документів РПЦ добре видно, що назва УПЦ є лише прикриттям легального механізму культурно-ідеологічної окупації України. Всі єпископи, так званої, УПЦ (МП), а не лише кримські [25] є штатними єпископами РПЦ [26]. До того ж митрополит Онуфрій є членом синоду РПЦ, а інші клірики входять також до різних органів РПЦ. Саме тому ця промосковська організація проводить політику російського політичного істеблішменту щодо денаціоналізації й окупації України.

2. Так звана УПЦ (МП) є механізмом експансії «русского міра» в українському просторі [27] та внаслідок цього інспіратором внутрішньосупільної напруги, генератором сепаратистських настроїв, міжконфесійної і міжцерковної ворожнечі, а також дискредитації Української Держави та української влади.

3. Зміцнення ідентичності Української нації та ліквідація імперського релігійно-ідеологічного впливу московського патріархату і російського євразійства стає одним із пріоритетів державної безпекової політики, спрямованої на захист Українського народу від агресії росії [28].

Пропозиції:

В контексті реалізації рішення РНБО України про санкції до діячів так званої УПЦ (МП), введеного в дію Указом Президента України № 820/2022 від 01.12.2022, для нейтралізації загроз національній безпеці, пов'язаних із діяльністю релігійних організацій, що мають керівні центри на території держави-агресора, необхідно вжити наступних заходів адекватних воєнному стану в Україні:

– *Міністерству юстиції України та Офісові Генерального прокурора України забезпечити виконання Закону України № 2662 - VIII від 20.12.2018 року «Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо назви релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі,*

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України»; а також *Закону України № 2673 - VIII від 17.01.2019 року* «Про внесення змін до деяких Законів України щодо підлеглості релігійних організацій та процедури державної реєстрації релігійних організацій зі статусом юридичної особи»;

– *Міністерству юстиції України та правоохоронним органам України* реалізувати можливість правової ліквідації злочинної діяльності московського патріархату в Україні, згідно з чинним законодавством;

– *Міністерству освіти і науки України* запровадити викладання в загальноосвітніх середніх школах предмету «Історія релігій світу», а у вищих навчальних закладах нормативного курсу «Релігієзнавство» з висвітленням реальної історії релігії на теренах України;

– *Міністерству закордонних справ України* сприяти вступу Православної Церкви України та інших українських Церков до Всесвітньої ради Церков (членами якої є 348 церков, що представляють близько 450 млн вірян різних церков і деномінацій) та Конференції європейських Церков (членами якої є 125 церков, що є переважно більшістю церков у Європі), що значно зміцнить суб'єктність України у світовому співтоваристві.

Необхідно активніше розвивати співпрацю в усьому спектрі державно-церковних і культурно-релігійних відносин зі світовими релігійними центрами, а особливо зі Вселенською Патріархією та Ватиканом.

– *Міністерству культури та інформаційної політики України:*

1) розробити правовий механізм упередження переходу у власність іноземних держав і громадян українських національних святинь, визначних пам'яток архітектури, духовно-літературних і мистецьких раритетів, вдосконалення законодавства щодо надання майна у користування релігійним громадам тощо;

2) ініціювати перед Урядом України питання про відмову так званій УПЦ (МП) у підтвердженні будь-яких майнових прав чи права оренди щодо визначних національних святинь – Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври, Свято-Успенської Почаївської Лаври та Свято-Успенської Святогірської Лаври.

Неправомірно, що визначним культурним спадком Української нації користується церква держави-агресора, котра не дбає про розвиток національної державності, культури та духовності, а нівечить їх, грубо порушуючи національне законодавство й міжнародне право.

З метою більш ефективного комплексного виконання означених вище завдань Верховній Раді України доцільно прийняти *Закон України № 8262* «Про внесення змін до

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання діяльності релігійних організацій» [29], задля законодавчого удосконалення механізму створення й діяльності релігійних організацій, а Уряду та правоохоронним органам України невідкладно забезпечити його виконання.

Реалізація такої політики щодо п'ятої колони (у вигляді російської церкви в Україні) для подолання впливу “русского міра” консолідуватиме українське суспільство, зміцнюючи національну безпеку, що вкрай важливо в умовах російської війни проти України.

Література

1. Статистичні матеріали. Форма 1. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. URL: <https://dcss.gov.ua/statistics-2020/>
2. Статистичні матеріали. Форма 1. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. URL: <https://dcss.gov.ua/statistics-2020/>
3. Людей на Донбасе похищает "Русская православная армия", - побывавший в плену у террористов советник Парубия. URL: <https://censor.net/ru/n286214>
4. Священник УПЦ МП манипулирует обращением президента Зеленского – волонтер. 17.05.2022. URL: <https://infonavigator.com.ua/novosti/svyashhennik-upc-mp-manipuliruet-obrashheniem-prezidenta-zelenskogo-volonter/>
5. Митрополит Онуфрий: Голодомор - это было вразумление, усмирение со стороны Господа нашей гордыни. URL: <https://www.pravoslavie.ru/28395.html>
6. Священнослужители УПЦ (МП) не встали у Раді під час зачитування імен бійців АТО – героїв України. URL: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_policy/59943/
7. Заява Священного Синоду Української Православної Церкви від 12 травня 2022 року. URL: <https://news.church.ua/2022/05/12/zayava-svyashhennogo-sinodu-ukrajinskoji-pravoslavnoji-cerkvi-vid-12-travnja-2022-roku/>
8. Заява Священного Синоду Української Православної Церкви від 12 травня 2022 року. URL: <https://news.church.ua/2022/05/12/zayava-svyashhennogo-sinodu-ukrajinskoji-pravoslavnoji-cerkvi-vid-12-travnja-2022-roku/>
9. За попами УПЦ МП стоять не скажені жінки, а російські танки. URL: https://24tv.ua/za_porami_upts_mp_stoyat_ne_skazheni_zhinki_a_rosiyski_tanki_n911246
10. СБУ проводить безпекові заходи на об'єктах УПЦ (МП) у трьох областях України. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-provodyt-bezpekovi-zakhody-na-obiektakh-upts-mp-u-trokh->

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

oblastiakh-ukrainy; СБУ проводить безпекові заходи в Мукачівській єпархії УПЦ (МП). URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-provodyt-bezpekovi-zakhody-v-mukachivskii-yeparkhii-upts-mp>

11. СБУ перевірила приміщення УПЦ (МП) на Буковині: знайшли методички з Москви, російське громадянство та посвідчення окупантів (25.11.2022). URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-pereviryla-prymishchennia-upts-mp-na-bukovyni-znaishly-metodychky-z-moskvy-rosiiske-hromadianstvo-ta-posvidchennia-okupantiv>

12. СБУ виявила підозрілих осіб, незареєстровану зброю і російські агітки на об'єктах УПЦ (МП) 09.12.2022. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-vyiyavyla-pidozrilykh-osib-nezareiestrovanu-zbroiu-i-rosiiski-ahitky-na-obiektakh-upts-mp>; СБУ проводить обшуки в 10 монастирях і храмах УПЦ (МП) у трьох областях. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sbu-obshuky-monastyri-hramy-upts-mp/32158661.html>;

13. СБУ виявила в єпархіях УПЦ (МП) пропагандистські «методички» кремля, «вчення про сатанізм» і нацистську символіку. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-vyiyavyla-v-yeparkhiiakh-upts-mp-propahandystski-metodychky-kremlia-vchennia-pro-satanizm-i-natsystsku-symvoliku>

14. СБУ повідомила про підозру митрополиту Кіровоградської єпархії УПЦ (МП), який виправдовував захоплення Криму. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-povidomyla-pro-pidozru-mytropolytu-kirovohradskoi-yeparkhii-upts-mp-yakui-vypravdovuvav-zakhoplennia-krymu> ; СБУ опублікувала перелік осіб, які потрапили у «церковний список» санкцій РНБО. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-opublikovala-perelik-osib-yaki-potrapyly-u-tserkovnyi-spysok-sanktsii-rnbo>

15. СБУ опублікувала перелік осіб, які потрапили у «церковний список» санкцій РНБО. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-opublikovala-perelik-osib-yaki-potrapyly-u-tserkovnyi-spysok-sanktsii-rnbo>

16. Онуфрій висвятив на єпископа архимандрита з Чернівців, до якого приходила СБУ. URL: <https://news.liga.net/ua/world/news/onufriy-rukopolojil-v-episkopy-arhimandrita-iz-chernovtsov-k-kotoromu-prihodila-sbu>

17. Напівоголений хлопець та єпископ. Шокуючі деталі обшуку храмів Московського патріархату. URL: <https://glavcom.ua/country/society/shokujuchi-detali-obshuku-foto-891430.html>

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

18. Указ Президента України №863 «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» 11 грудня 2022 року. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5963.html>
19. Під час обшуків в єпархії УПЦ МП на Буковині СБУ виявила ноутбук з дитячою порнографією – ЗМІ. 03.12.2022. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20221203-pid-chas-obshukiv-v-eparhiyi-upcz-mp-na-bukovyni-sbu-vyuvayla-noutbuk-z-dytyachoyu-pornografiyeu-zmi/>
20. Закон України «Про внесення зміни до статті 12 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" щодо назви релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України» № 2662-VIII від 20 грудня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2662-19#n5>
21. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підлеглості релігійних організацій та процедури державної реєстрації релігійних організацій зі статусом юридичної особи» № 2673-VIII від 17 січня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-19#n7>
22. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття : монографія. К. : Знання України, 2005. 552 с.; Здіорук С. І. Московський патріархат // Енциклопедія Сучасної України. Т. 21 / Редкол.: І.М. Дзюба, М.Г. Железняк та ін.; Ін-т енциклопед. досл. НАНУ, Наук. тов-во ім. Шевченка. К., 2019. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=68689 ; Патріарх Варфоломій: Після Томосу предстоятель УПЦ (МП) не зможе носити титул “Митрополит Київський”. URL: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/confessional/orthodox_relations/73808/ Правовий висновок щодо можливості правової заборони або припинення діяльності РПЦ та УПЦ в Україні. 17.05.2022. URL: https://risu.ua/pravovij-visnovok-shchodo-mozhливosti-pravovoyi-zaboroni-abo-pripinennya-diyalnosti-rpc-ta-upc-v-ukrayini_n129295
23. Устав Русской Православной Церкви. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/document/133114/>
24. Статут про управління Української Православної Церкви. URL: <http://orthodox.org.ua/page/statut-upts> <http://orthodox.org.ua/article/statut-pro-upravl%D1%96nnya-ukra%D1%97nsko%D1%97-pravoslavno%D1%97-tserkvi-1>

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

25. Деятели Русской православной церкви. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/text/53175.html>
26. Епископат РПЦ // Официальный сайт Московского патриархата. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/persons/30918/>
27. Здіорук С. І., Яблонський В. М., Токман В. В. та ін. Україна та проект "русского мира": аналіт. доп. К.: НІСД, 2014. 80 с. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1594/>
28. Цивілізаційний вибір України: від «русского міра» до об'єднаної Європи: аналіт. доп. / [Лозовий В. С., Валевський О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О., Іщенко А. Ю. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. Київ: НІСД, 2019. 192 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/357027210_Civilizacijnij_vibir_Ukraini_vid_ruskogo_mira_do_ob'ednanoi_Evropi_Ukraine's_Civilizational_Choice_from_Russian_World_to_United_Europe_in_Ukrainian Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валевський О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. Київ : НІСД, 2019. 144 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/dopovid_polityka_druk_03.pdf
29. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання діяльності релігійних організацій. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40938>

Тарас Каляндрук

доктор філософії, Лауреат державної премії імені Івана Франка

ГІБРИДНА ВІЙНА І МОСКОВСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ЯК ЗАГРОЗА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Сьогодні ми поговоримо про релігійний чинник в умовах гібридної агресії Росії проти України. Як відомо, в гібридній війні поряд із військовими діями акцент робиться на вплив на людську свідомість за допомогою різних інформаційних технологій. Про це у військовій доктрині РФ чітко зазначив начальник генерального штабу РФ В.Герасімов, акцентувавши, що основою гібридної війни є поєднання військової агресії з проведенням спеціальних інформаційних операцій. Гібридна війна, яка провадиться в інформаційному вимірі, передбачає зміну свідомості людей. У цьому контексті Росія сьогодні дуже активно застосовує проти України весь спектр інформаційних спецоперацій, відпрацьовану